

capio debetur: nam solent possessores certam partem fructuum municipio viliori pretio adducere; observat Chassaneus in consuetudine Burg. rubric. 13. §. 5. numer. 1.

- 9 Supradicta tamen sententia, ita temperanda est, si pascua supersint dominis; non tamen cum eorum, vel gregum suorum detrimento & incommoditate; tunc enim quantumvis consuetudo fuerit introducta, non poterunt compelli oppida, aliena animalia, in eorum pascuis recipere, & in eis dominus est preferendus; ut argumento text. in cap. suggestum, de decimis, & in cap. quid per novale, de verborum significatione, firmat Abb. ubi supra, & dicit summè notandum; & facit ratio text. in l. in lege, & in l. fistulas, §. frumenta, ff. de contrahenda emptione: quia propter enorme damnum, receditur ab eo, quod diu obtentum est; dict. l. Praeses, l. non modus, C. de servitutibus, & ita observant Afflicti, Montalvus, Guido Papæ, & Chassaneus in locis supra relatis, Ifernina in constitut. Napol. rubrica 37. libro 3. numer. 2. & ibi Afflicti, num. 8. Paulus Parisius conf. 27. lib. 1. num. 234. Covarruvias lib. 1. variar. cap. 17. num. 12. & melius Surdus decisione 236. num. 11. vers. Secundo principaliter, Bertrandus consil. 75. in fi. volumine 2. & conf. 41. numer. 6. versic. Facit ad prædicta; & conf. 232. volu. 4. in fine; & ita, pluribus adductis, confirmat Cancerius tom. 3. variar. cap. 4. de Servitutibus, numer. 52. & 53. Rodericus Suarez allegatione 15. Mexia super l. Toleti, part. 9. fundamento 2. num. 62. & idem jus erit in præscriptione pascendi legitimè completa, vel servitute introducta, & jure pascendi quomodolibet inducto.
- 10 Verum absque consuetudine, tentari non immeritò poterit, an oppidum pascuis destitutum, possit compellere vicinum oppidum, vel castrum pasturatio superabundans, ut certo pretio greges admittat, vel herbam vendat: nam licet repugnet regula dict. l. invitam, & dict. l. nec emere; militat tamen ejus limitatio publicæ utilitatis, & populorum conservationis, quæ venditionem suadet, ex juribus supra relatis.

11 Secundo, quia id quod alicui prodest, & alteri non nocet, quilibet com-

pellitur præstare, l. 2. §. 1. ff. de aqua pluvi. arcend. Gloss. & Doctores in l. 2. ff. solut. matrim. Bart. in l. si cui, ff. de servit. Decius consil. 244. numer. 7. Cravera conf. 226. num. 3. in fin. Socin. Jun. consil. 76. n. 13. libr. 2. Menoch. de retinenda possessione, remedio 5. num. 112. & consil. 51. num. 45. & conf. 62. num. 16. & in terminis dixit Joannes Faber in principio, Institut. de lege Fusia Can. col. 1. Quod si ego habeo terram, vacantem juxta domum meam, de qua nihil facio, prohibere non potero vicino meo, ne animalia in eam mittat ad pascendum; sequitur Chassaneus in consuetud. Burgund. rubrica 13. §. 2. vers. quæro aliàs habet terram, Surdus decis. 236. n. 12. sed de hoc satis.

CAPUT XXVIII.

Demarcationes limitum pascui ad quem pertinent; qua forma fieri debeant; & de pœna terminos hos, seu confines amoveniis, vel confundentiis

SUMMARIUM.

- 1 Demarcatio terminorum pascui ad Dominum spectat.
- 2 Visitatio confinium pascui, prætorum, seu Judicum cujuslibet civitatis, villa, seu oppidi, cura debet esse: & ibi de l. 6. libr. 3. novæ Recop.
- 3 Demarcatio limitum pascui debet fieri præcedente citatione oppidi, vel domini circumvicini, & eorum omnium, quorum interest.
- 4 Fines pascui, ut noti sint, debet signum quoddam (quando demarcatio fit) constitui, vel erigi; & qua forma sit constituendum.
- 5 Agitur de l. quinque pedum, C. finium regundorum.
- 6 Demarcationes limitum pascui, probant ejus dominium.
- 7 Rusticorum depositiones multum sunt attendendæ, & admodum proficiunt, ad comprobandum pascui dominium; & ibi de fama antiqua, & de præsumptione juris.
- 8 Limitum, & finium terminorum, omni tempore, maxima cura fuit habita.
- 9 Pœna diversæ adversus finium, seu limitum motores, sunt stabilita, ubi de lege fin. ff. de termino moto: & quo casu procedant? & n. 11.

10 Expenditur

10 Expenditur dicta l. fin. §. alia, ff. de termino moto.

12 Pœna stabilita de jure Regni contra moyentes, seu turbantes, vel confundentes terminos. Et an appellatione remota exequi debeant? & virum comprehendant Clericos? remissimè.

1 Terminorum, sive aggerum demarcatio ad Dominum regulariter spectat, ut in l. in nomine Domini, §. sancimus, vers. in Sardinia, C. de officio Præfecti Prætorio Africa, ibi: Sicut ex clausuris, Burgis ostenditur, & ibi: Quæ prope clausuras, & fines, antea tenebatur, l. 3. ibi: que proprietatis controversia coheret, & ibi communiter notatur, C. finium regund. docent Joan. Faber. num. 32. Angel. Aret. num. 11. & Jas. in §. quedam, Inst. de actionibus. Hieron. de Monte in tractat. de finib. reg. cap. 41. n. 3. & 4. Mascard. de probat. concl. 403. vol. 1. Et ex eadem ratione fluit, quod visitatio terminorum villæ, seu civitatis, pertinet ad Prætores, ut in l. 6. tit. 6. lib. 3. novæ Rec. ibi: Ansi mismo visiten todos los dichos terminos de la tal ciudad, & villa, & tierra que fuere à su cargo.

3 Hæc autem terminorum pascui demarcatio fieri debet, præcedente citatione circumvicinorum, & omnium, qui aliquo respectu jus intendere valent, vel quovis modo præjudicari possunt, ut notatur communiter per Gloss. & DD. in c. quia indicante, de præscript. Præcipue Abb. ibi, num. 6. & 7. & in l. si quis super, per textum ibi, C. finium regund. & in l. si irruptione, §. officium, ff. eodem, Jason in dict. §. quedam, num. 77. Aviles in cap. 6. prætorum, glof. se informen, num. 4. & seq. Azeved. in l. 17. tit. 5. lib. 3. Recop. n. 1. Bobadilla lib. 5. Polit. c. 9. n. 11.

4 Sed ut limites isti, & confines noti sint, & apertè dominia discernant, & ostendant; signi, vel indicationis causa, solet magnus terræ ager intermedius extolli, arbor notari, aut lapis erigi, & terræ affigi, ut tradit Paris de Pureo in capite 1. num. 1. de finibus feudor. & num. 20. qui affirmat ita usu forenæ observari, atque de hac resolere confici instrumentum, quando per Judicem, vel Arbitrum affiguntur, Hieronym. de Monte ubi supra, capit. 17. numer. 3. & 4. & poni debent, ita ut in certam partem respiciant di-

rectò, non verò per obliquum; ut aliàs advertit Bart. in tractat. Tiberiadis, in 20. figura, incipit: Hæc figura differt. Et hæc animadversio interviert, ut dignoscatur, quando limes reperitur in confinibus diversi territorij, vel plurium agrorum, cui magis applicetur, & an plus terminet cum uno, vel cum alio; de quo vide Philippum Cornicum consilio 333. numer. 37. volum. 1. Hieronymum de Monte ubi supra, capit. 18. numer. 1.

5 Limes autem inter confinia, prædia, prata, seu pascua positus, quinque pedum spatium habere debet: & ita l. 12. tabul. expressè erat cautum, quod præscribi non potest, ut in l. quinque pedum §. C. fin. regund. & ita ostendit Cicero, lib. 1. de legibus, ut in hoc gradu, seu spatio geometrico, non solum prædiorum nota esset distinctio, sed ut domini prædiorum, vel pascui vicini, commodè ire, & commeari possent animalia: instrumentaque necessaria culturæ per litem perducere valerent; & lege illa cautum fuit, ut quoties, de his quinque pedibus controversia oriretur, agrimensoris judicium esset, & talis controversia dicebatur finalis; ultra quinque verò pedes, dicebatur proprietatis; & non Agrimensor, sed Prætor pro ea decernenda judicium impartiebatur, ut tradit eruditè Andreas Alciatus in lib. de quinque pedum præscriptione, Cujacius lib. 5. observat. capit. 21. Quomodo autem in tali judicio procedatur? tradit Hieronymus de Monte, capit. 30. cum sequentibus Joan. Bapt. Costa de juris scientia, inspect. 60. num. 6. Menoch. de præscript. cap. 43.

6 Et limites ita positi, omni tempore, post maxime si sint antiqui dominium territorij seu agrorum utique probabunt, ut l. 1. §. qui in rationibus, ff. ad l. Corn. de falsis, l. qui tabulas, in princ. ff. de furtis, Gloss. in cap. cum causam, ff. de probation. Bald. conf. 420. numer. 1. Barbaria consil. 6. Sapienter scribitur, numer. 13. lib. 2. Guido Papæ, quest. 193. numer. 1. Mascard. concl. 400. volu. 1. de probat. nisi contrarium apertè ostendatur, varietate successionum, vel eorum perverfione, fines fuisse immutatos, ut in d. l. si irruptione, & in l. in finalibus, ff. fin. reg. & in l. 2. C. eodem, tradit Hieronymus de Monte, capit. 21. & capit. 24.

7 Qua in re plurimi facienda sunt testimonia, & depositiones rusticorum, quibus in istiusmodi rebus, utique standum est: ut argumento text. in l. si iborius, de legat. 3. & in d. cap. quia indicante, tradit Mascardus d. conclus. 400. num. 6. maximè eorum, qui antè fundos possederunt; ut in l. penultima, ff. fin. regum. & in l. 1. C. eodem titul. Guido Papæ ubi supra, Hieronymus de Monte cap. 50. cum sequentibus, & multum conducet fama antiqua, præsumptio juris, & similia, de quibus per Glossam in dicto cap. cum causam, & in cap. ad audientiam, de præscript. Socraticus cons. 86. num. 2. cum duobus sequentibus, & consil. 166. vol. 2. docet Mascardus, plura cumulans, concl. 393. usque ad conclus. 403.

8 Sed & omni ævo maxima horum limitum, & finium cura habita fuit, & leges eis semper vigilanter, & acerrimè providerunt, pœna capitis transfessores plectentes, ut constat Deuteronomij capit. 17. ibi: Non assumes & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra, & iterum cap. 27. ibi: Maledictus qui transfert terminos proximi: & Romulum fratrem suum Remum morti tradidisse ob finium, seu limitum violatam demarcationem, & cancellos ruptos, seu perversos, testatur Pineda lib. 4. Monarchia Eccles. cap. 6. §. 3. & statim ab urbe condita Numa Pompilius, consecrato Deo Termino, jura finium religione munivit; & ab eo fertur, legem conditam, ut finium perversor, seu usurpator, posset à quoquam impuni, ut testatur Petrus Crinitus, quem refert Simancas de Republica, lib. 8. capit. 21. pagina 462. De qua re, & accuratissimè prospexit Plato dialogo. 8. de legibus, & plura in proposito commendat Dionysius Halicarnassius lib. 2. antiq. Romanorum, Abb. in cap. ex literis, de proba. ubi Dec. num. 77. Orosius in l. ex hoc jure, n. 26. ff. de iust. & jur. Menoch. omninò videntus, de arbit. iudicium, lib. 2. cent. 4. casu 393. pertotum.

9 Unde diversis ætatibus, diversæ fuerunt adversus finium, & limitum motores stabilitæ pœnæ. Cæsar enim Cæsar (licet pecuniariter) huic malo occurrere voluit, quinquaginta aureorum multa pro quolibet termino

moto, reos puniens, ut in l. si. in princ. ff. de termino moto. Quæ pœna, non solum sancita fuit, quando terminorum motor lapidem limitaneum furabatur, prætextu tantum commodi, seu valoris ipsius, ut opinabatur Abb. in d. c. ex literis Hieron. de Monte ubi supr. capit. 34. Plotus in l. si quando, num. 726. C. unde vi, sed etiam contra quoscunque motores, & finium perturbatores quolibet prætextu, obtinebat, ut sentit Decius in d. c. ex literis.

Cocceius verò Nerva 13. Imperator Roman. ut refertur in dict. l. fin. §. alia, ff. de termino moto, in servos, & ancillas terminos moventes capitaliter faciunt: pro quò vide Ant. August. lib. 3. emend. juris, c. 9. in liberis verò personas, pro conditione ipsarum, & violentia commissa, arbitrariam intulit pœnam.

Ælius verò Adrianus 15. Imper. terminorum motoribus (qui causâ occupandorum finium motionem pararunt) Nobilibus, relegationis pœnam imposuit, si verò, ut negotium alicui facerent, terminos moverunt, per biennium eos in aliquod opus damnavit, & quandoque eos verberibus cædi decrevit. Quam Adriani sanctionem postea Alex. Severus 24. Imperator Roman. confirmavit, ut in l. 1. C. de accusationibus.

Quomodo autem, & in quibus casibus supradictæ pœnæ prædicari debeant? accuratissimè tradit Menoch. dicto casu 393. ex num. 11. Et pro hujus rei, & quæstionum in proposito contingentium exacta disquisitione, ultra supra relatos, consule Frontinum de controversia limitum: Baldinum ad legem 12. tabul. capit. 2. Petrum Greg. lib. 39. syntagm. cap. 13. Hieronymum Maggium lib. 4. miscellan. & lib. 4. variarum lect. cap. 7. Nicolauum Vallam. de rebus dubiis, tract. 8. num. 10. & sequenti, Corrasium in l. 1. num. 68. ff. de servit. Cujacium lib. 5. observat. c. 21. & lib. 10. c. 2. Baptistam Costam in tract. de juris scientia, & ignor. centur. 1. dist. 1. Mynsinger. in observat. Camera, centuria 6. observat. 25. cum duabus sequentibus, Tiber. Decii. cons. 124. vol. 3. Greg. Lop. (qui notanter loquitur) in l. fin. tit. 15. p. 6. in gl. verbo, Mojonas antiquos, & in glossa, verbo, los mojonas.

Sed

Sed de jurè nostro Regio, noviter in terminorum publicorum motores animadversum est, ut in l. 3. cum sequentibus. tit. 7. lib. 7. nova Recopilat. Circa quas leges, plurimæ in hoc capite poterant excitari quæstiones, sed eas industrius omitto: tum, quia integrum confecit librum & tractatum Petrus Mexia vir apprimè doctus, & practicus, qui communiter inscribitur Ad legem Toleti, & plura super ejus intellectu adnotarunt Alphonsus de Azevedo in lectura, & ejus scholii, Petrus de Avendaño in capitibus prætorum, cap. 6. numer. 10. & num. 47. Franciscus Aviles in eodem tractatu, de capit. prætorum, capit. 6. gloss. Ley de Toledo, Didacus Perez ad l. 5. tit. 3. lib. 7. Ordinamenti, Bobadilla lib. 5. Politicorum, cap. 9. ex num. 7. qui satis & prudenter occursum motioni, & usurpationi terminorum, per illas leges fuisse, si à iudicibus ad unguem (ut aiunt) observarentur: exclamat Cevallos de cognitione per viam violentiæ, quæst. 128. ubi utrum illarum legum sanctiones, Ecclesiasticas personas comprehendant? & appellatione remota exequi debeant; discutit latius, quem, & supra citatos indicasse suffecerit.

CAPUT XXIX.

Lites super pascuis publicis, à quibus moveri debeant, & quorum sumptibus agitentur, & de effectu rei iudicatæ super eis expeditæ.

SUMMARIUM.

- 1 Lites super usu, vel proprietate pascui publici, duplici via solent intentari.
- 2 Actio pro usu pascui publici, vel ejus proprietate, popularis est; & cuilibet vicino, vel de populo competit.
- 3 Popularis actio, qua dicitur.
- 4 Popularium actionum natura, & qualitas qua sit.
- 5 Sententia lata super usu, vel proprietate pascui publici, contra unam de populo, utrum noceat ipsi oppido, vel universitati, vel proficiat.
- 6 Si plures in solidum habent jus agendi, uno agente, jus aliorum consumitur.
- 7 Sententia contra unum lata in re indivi-

- dua, aliis consortibus, & confociis nocet, vel prodest: sed hoc procedit, quando plenè, qui litigavit, fuerit defensus, non autem persunctori, vel negligenter, & n. 8.
- 9 Desidia, negligentia, vel collusio litigantis, ex quibus vincatur.
- 10 Popularis actionis lis, utrum juramentò vicini, vel unius de populo litigantis possit decidi, & diffiniri? & resolutio quæstionis traditur num. 11. ubi de l. 10. tit. 11. part. 3.
- 12 Vicinus, seu unus de populo, si litem egit pro usu pascui publici, & obtinuit, utrum possit ab universitate, vel ceteris vicinis repetere sumptus in lite factos? ubi de leg. forori 6. ff. si pars hæreditatis petatur: & l. qui aliena 23. §. fin. ff. de negotiis gestis.
- 13 Expenditur, & intelligitur tex. in l. ex parte. 11. ff. familia herciscunda.
- 14 Lis super pascuo publico regulariter solet intentari, & prosequi ab Oeconomo, & procuratore universitatis, cum ejus sufficienti mandato: & tunc quid juris sit? & ex sententia in hoc iudicio lata, quis effectus, & contra quem resultet.
- 15 Procurator, seu syndicus universitatis, est persona legitima ad litigandum super jure pascui publici.
- 16 Procurator, seu syndicus universitatis, utrum possit deferre adversario, cum quo litigat, juramentum in litem? & an confessio syndici, vel procuratoris, universitati præjudicet.
- 17 Procurator, seu syndicus universitatis, utrum respondendo positionibus adversarii, vel juramentum calamiæ præstando, universitati præjudicet.
- 18 Sumptus facti pro pascui publici lite, ex quibus bonis persolvi debeant? & ibi de lege 3. tit. 7. lib. 7. Recopilationis.
- 19 Sumptus facti in lite agitata super usu pascui publici, debent distribui, vel impartiri inter vicinos, si non sint bona propria oppidi, ex quibus persolvantur.
- 20 Vicinus si litigat super usu pascui, pro jure suo, cum universitate, tenetur contribuere contra se in sumptibus litis ab universitate factis.
- 21 Sententia lata contra oppidum, non solum nocet vicinis presentibus, verum etiam futuris.
- 22 Sententia (per quam fuerant constituti,